

сформована переконаність у значущості такої діяльності, відповідальність за її результати, виховано прагнення до оволодіння її методичними основами.

Література

1. Виленский М. Я. Профессиональная направленность физического воспитания студентов педагогических специальностей / М. Я. Виленский, Р. С. Сафин. – М.: Высшая школа, 1989. – 160 с.
2. Вучева В. В. Научно-методические основы формирования гуманистически ориентированной физической культуры студенток педагогических специальностей: дис. на соискание научн. степени канд. пед. наук / В. В. Вучева. – М., 1998. – 255 с.
3. Заплата О. А. Роль физического воспитания в подготовке студентов вуза к будущей профессиональной деятельности: автореф. дис. на соискание научн. степени канд. пед. наук / О. А. Заплата. – Кемерово, 2007. – 24 с.
4. Зуброва О. А. Педагогічні умови формування професійних особистісних якостей майбутніх учителів-філологів / О. А. Зуброва // Вісник Черкаського університету. – Випуск 125. – Серія: Педагогічні науки. – Черкаси, 2008. – С. 46–49.
5. Іващенко В. П. Теорія і методика фізичного виховання: підручник / В. П. Іващенко. – Черкаси: Видавничий відділ ЧДУ, 2002. – 272 с.
6. Павленко Ю. Массовый спорт набирает обороты // Ю. Павленко / Газета „День”. – № 2 от 14.01.2009 г.
7. Фидель А. Кризис: сравниваем с 90-ми / А. Фидель // Газета „2000” от 06.02.2009 г.

Надійшла до редколегії 24.02.2009 року

УДК 371.2:37

Коваль О. Є.

**СТУДЕНТИ МАГІСТРАТУРИ ЯК СУБ'ЄКТИ
СИСТЕМИ ПРОФЕСІЙНО-МОРАЛЬНОГО ВИХОВАННЯ ЕКОНОМІЧНОГО ВНЗ**

***Анотація.** У статті розглянуто основні аспекти удосконалення сучасного професійно-морального виховання магістрантів вищих навчальних закладів економічного профілю. **Ключові слова:** професійно-моральне виховання, професійно-моральні цінності, вищі економічні навчальні заклади, фахівці, магістранти.*

***Аннотация.** В статье рассмотрены основные аспекты усовершенствования современного профессионально-нравственного воспитания магистрантов высших учебных заведений экономического профиля. **Ключевые слова:** профессионально-нравственное воспитание, профессионально-нравственные ценности, высшие экономические учебные заведения, специалисты, магистранты.*

***Annotation.** In the article are considered basic aspects of improvement of modern masters professional-moral education of higher educational establishments of an economic profile are considered. **Keywords:** Is professional-moral education, is professional-moral values, the higher economic educational institutions, experts, masters.*

Одним із важливих показників розвитку особистості є зміст і сформованість професійно-моральних цінностей у сфері навчальної і професійної діяльності. Національна доктрина розвитку освіти України одним із основних завдань національного виховання визначає формування високої моральної культури молоді. Проблема морального виховання як глобальна проблема набуває дедалі більшої гостроти. На сучасному етапі розвитку нашого суспільства особливе значення має виховання високоморальної особистості громадянина України. Рівень розвитку професійно-моральних цінностей особистості пронизує усі сфери діяльності людини, у тому числі й економічну. Тому формування цього якісного феномена у майбутніх магістрів економічних ВНЗ є дуже важливим і необхідним процесом у сучасній соціально-педагогічній ситуації. Адже студентська молодь у майбутньому є потенціальними працівниками, керівниками сфери виробництва, установ культури, освіти.

Аналіз психолого-педагогічної літератури з теми дослідження свідчить, що окремі її аспекти вивчалися: виховання духовних цінностей дітей і молоді, моральне виховання (Т. Аболіна, Г. Авдіянець, О. Аліксійчук, Н. Апетик, К. Байша, І. Бех, І. Білецька, М. Братерська-Дронь, М. Варій, О. Вержиховська, В. Горлинський, І. Грязнов, Е. Заредінова, В. Захарова, Н. Юрдакі, І. Коваленко, С. Крук, І. Кучинська, Т. Малихіна, О. Михайлова, Н. Молодиченко,

В. Остроухов, Ж. Петрочко, В. Салко, І. Тимошук, О. Фігура, А. Ярошенко); формування морально-ціннісних орієнтацій (О. Висоцька, М. Нарійчук, Н. Сінкевич, О. Тогочинський, Г. Штефаніч, О. Штихалюк); формування моральної свідомості студентів (Т. Авксентьєва); зарубіжний досвід розвитку моральних якостей (М. Борщевський, Ду Хон Вей, В. Жуковський, Л. Крицька, О. Ослер, В. Струманський, Б. Чижевський); переорієнтація форм і методів організації магістерської підготовки майбутніх викладачів вищої школи на засадах гуманістичної парадигми (В. Андрюшенко, І. Бех, І. Зязюн, В. Кравець, О. Савченко, О. Сухомлинська); аспекти розвитку моральних цінностей, формування моральної культури у студентів економічного профілю (Л. Бурдейна, В. Діуліна, Л. Овсянкін, Н. Чабан).

Водночас результати аналізу наукових праць свідчать, що поза увагою дослідників залишилися питання розкриття глибинного змісту професійно-моральних цінностей магістрантів економічного профілю як інтегративної основи професійно-моральної культури ділової людини, розуміння особливостей її особистісного утвердження та індивідуального усвідомлення на рівні смислових орієнтирів, що є вкрай важливим для здійснення соціального, у т. ч. освітнього реформування.

Метою статті є спроба висвітлення окремих аспектів професійно-морального виховання магістрантів економічного ВНЗ у процесі психолого-педагогічної підготовки.

Підготовка майбутніх магістрів економічної сфери діяльності здійснюється ВНЗ України. Це випускники, як правило, з загостреним почуттям соціальної справедливості і з досить конкретними уявленнями про добро та зло. П'ятий курс (вік 22-23 роки) з перспективою швидкого закінчення навчального закладу формує чіткі практичні установки на майбутній вид діяльності. З'являються нові цінності, пов'язані з матеріальним і сімейним становищем, місцем роботи тощо. Тому потрібно докласти великих зусиль, щоб стимулювати саморозвиток і самовдосконалення випускників, враховуючи основні особливості цього вікового періоду: в цей час формуються необхідні когнітивні й особистісні передумови для становлення професійно-моральних цінностей.

У процесі виховної роботи з студентами вирішуються два взаємопов'язаних завдання морального виховання. Одним із них є формування у студентів знань про норми і правила моральної поведінки, а другим – виховання внутрішньої потреби в їх дотриманні та виконанні. Майбутній економіст може бути досконалим фахівцем, але рівень його моральної вихованості може бути низьким.

Магістрант – це „той, хто готується захищати дисертацію на ступінь магістра” [4, с. 545]. Магістр – освітньо-кваліфікаційний рівень вищої освіти особи, яка на основі освітньо-кваліфікаційного рівня бакалавра здобула повну вищу освіту, спеціальні уміння та знання, достатні для виконання завдань та обов'язків (робіт) інноваційного характеру певного рівня професійної діяльності, що передбачені для первинних посад у певному виді економічної діяльності” [1, с. 271–272].

Слово „магістр” латинського походження (лат. *magister*, що означає начальник, учитель). Відповідно до українського перекладу „магістр” – це „майстер своєї справи”. А тому виховання магістранта повинно чітко і повно реалізувати мету виховання студента вищого навчального закладу: виховати громадянина, трудівника, громадського діяча, сім'янина, товариша, щоб наблизити до ідеалу професійно-моральної вихованості [4], котра є сукупністю достатньо сформованих моральних якостей, які визначають: особистісно-позитивне ставлення до професії; розуміння своїх власних обмежень і ресурсів професійної діяльності; власний досвід життя в цілому, який визначає прогресивний шлях до варіантів саморозвитку; методологічні установки і норми професійного мислення, що виникають внаслідок рефлексивного засвоєння професійної діяльності, професійної моралі. „Переоцінка цінностей” є причиною морального релятивізму, який часто виявляється в юнацькому віці, коли студент усвідомлює і починає декларувати відносність професійно-моральних цінностей. Однак, як справедливо пише І. С. Кон [2], „вихователь повинен розрізняти справжній цинізм, який виявляється насамперед у поведінці, і болісний для самого юнака пошук узагальнюючого принципу, „символу віри”, за допомогою якого він міг би об'єднати і логічно обґрунтувати часткові правила поведінки, які видаються

йому проблематичними” [3, с. 157]. Тому особливою функцією економічного ВНЗ є формування особистості фахівця, його моральної і професійної позиції.

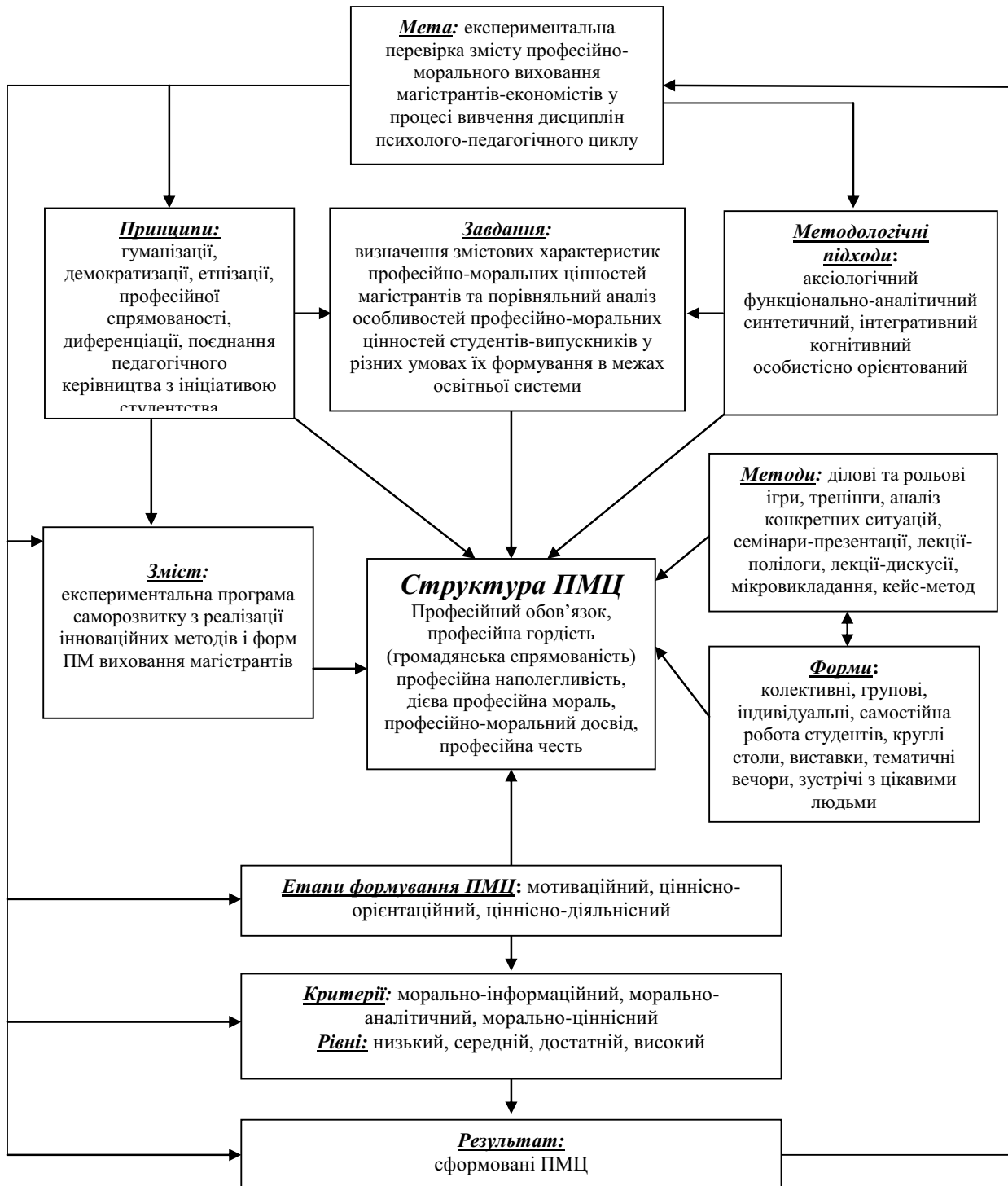

Рис. 1. Модель формування професійно-моральних цінностей майбутніх магістрів вищої економічної школи в процесі психолого-педагогічної підготовки

У межах нашого дослідження ми доводимо, що процес формування професійно-моральних цінностей особистості студента ефективно здійснюється через навчальну діяльність, оскільки у змісті програм навчальних дисциплін закладено величезний виховний потенціал, а зміст даної проблеми інтегрується з програмами навчальних дисциплін.

Процес виховання магістрантів економічного ВНЗ передбачає певну послідовність етапів:

1. Визначення сукупності професійних якостей особистості студента, які слід сформувати.

Зокрема, це:

– перша група – світоглядна переконаність, цілеспрямованість, відповідальність, гуманізм, патріотизм, що уособлюють *професійний обов'язок та професійну гордість*, і у сукупності забезпечують громадянську спрямованість;

– друга група – ініціативність, енергійність, дисциплінованість; підприємливість і діловитість, самостійність, обов'язковість, що уособлюють *професійну наполегливість* і забезпечують досягнення поставлених цілей. Вони пов'язані з професійно-моральною свідомістю, яка керує і коригує їх виявлення;

– третя група – витримка, стриманість, ввічливість, володіння собою. Вони допомагають контролювати і гальмувати негативні вияви у поведінці, тобто *здійснюють вольову саморегуляцію*. Для цього моральні якості необхідно пов'язувати з вольовими. У цьому випадку професійно-моральні цінності наповняють вольовим змістом і спрямованістю, а вольові моральні – дієвістю. За таких умов, безперечно, може бути сформована дієва професійна мораль, яка визначає стійку лінію поведінки особистості молодшої людини;

– четверта група – висока компетентність та професійна мобільність, діловитість, навички і звички у поведінці, вміння її організувати, здатність до прийняття оптимальних рішень в екстремальних умовах, тобто, *професійно-моральний досвід* особистості. Ці якості допомагають швидше досягати мети і зосередити увагу на змісті вчинків;

– п'ята група – здатність до самооцінки, самокритичність, вимогливість до себе, справедливе ставлення до інших, порядність, гідність і авторитет людини, що займається певною діяльністю, і пов'язані з цією діяльністю моральні заслуги. Ці якості сприяють самовдосконаленню і створенню позитивної професійно-моральної сфери подальшого розвитку особистості і уособлюють *професійну честь*.

2. Вивчення індивідуальних особливостей магістранта, його позитивних рис, недоліків у характері й поведінці, визначення якостей, які ще не достатньо сформовані, тобто вивчення внутрішньої картини розвитку сучасних студентів-випускників (проводилось за допомогою комплексу методик, які дозволяли отримати надійну інформацію про основні характеристики професійно-моральних цінностей студентів у системі особистісного розвитку – анкетування, бесіди, спостереження, самотестування, самооцінювання).

3. Реалізація програми виховання. Для вирішення завдань проектування професійно-морального зростання магістранта ВНЗ ми розробили діагностичний комплекс, де в експериментальних групах на базі дисциплін психолого-педагогічного циклу застосовувалась розроблена методика формування професійно-моральних цінностей, а контрольні групи працювали за традиційною програмою.

Формування професійно-моральних цінностей здійснювалося під час вивчення психології, психології та педагогіки, психології і педагогіки вищої школи, педагогічної майстерності, методики викладання у вищій школі, конфліктології, психології управління. Цикл психолого-педагогічних дисциплін – важлива складова професійної підготовки магістрів. Зміст цих дисциплін спрямований не тільки на формування професійних знань і навичок, але й має можливість для становлення професійної позиції, професійної культури, професійно-моральних цінностей, оскільки висвітлює складні питання розвитку особистості, її внутрішнього світу, моральних норм поведінки і діяльності. Зміст формування професійно-моральних цінностей передбачав актуалізацію знань про цінності, їх суть, види. Окрім цього ми вносили додаткові елементи у зміст окремих предметів, які поглиблювали знання про особливості діяльності економіста в контексті формування його професійно-моральної позиції, трансформації його реального професійного „Я” в бажане, необхідне та ідеальне.

Для формування професійно-моральних цінностей були використані інноваційні методи і форми навчання (ділові та рольові ігри, семінари-презентації, лекції-полілоги, лекції-дискусії, мікрорекламання, кейс-метод); інноваційні форми організації навчання (колективні, групові, індивідуальні, самостійна робота студентів, круглі столи, виставки, тематичні вечори, зустрічі з

цікавими людьми). Вище названі форми і методи сприяли активізації пізнавальної діяльності студентів, стимулювали їх до саморозвитку і культуротворчості. Аналіз усього комплексу наявних проблем студентства дає підстави для тематичного проектування особистісно-орієнтованих курсів у економічному ВНЗ. Найбільшою мірою вони реалізуються в процесі практичних занять за активного використання відповідно до лекційних курсів: аналізу проблемних ситуацій, експертного оцінювання професійно-моральних цінностей під час захисту індивідуального навчально-дослідного завдання, що виконується у вигляді мікрвикладання; презентації групових проектів та їх експертного оцінювання; рольових та ділових ігор; розв'язування педагогічних задач, моральних дилем.

4. Самостійна робота студента над собою: самоосвіта та самовиховання. На заняттях з психолого-педагогічних дисциплін в економічному ВНЗ майбутній магістр з допомогою спеціально розроблених методик повинен навчатись самопроекуванню власної особистості шляхом роздумів і дискусій щодо стратегії та сенсу життя, вчинків особистості, умов особистісного зростання, культури поведінки, спілкування, діяльності, вчинків, базових вартостей особи тощо.

Утілення в навчальний процес вищої школи активних інноваційних методів навчання та виховання, розвиток пошукової діяльності студентів сприятиме формуванню в них професійно-моральних цінностей. Адже навчальний заклад через призму скоординованих навчальних дисциплін „на основі цілісного бачення змісту освіти, який адекватно відображає картину світу” [5, с. 47], має відтворювати в наступному поколінні кращі соціально-культурні традиції нації, моральні норми, світоглядні цінності через призму навчально-виховної програми.

Тому завдання сучасної вищої школи повинні полягати не в прямому впливові на особистість студента, що саморозвивається, з метою досягти бажаних результатів щодо формування в нього потенціалу професійного саморозвитку моральних якостей, а у створенні необхідних психолого-педагогічних умов для його самопобудови, в актуалізації механізмів його професійного самопізнання, самосприйняття і самопрогнозування.

Зазначена проблематика є перспективною у контексті подальших досліджень, зокрема: створення теоретично і експериментально обґрунтованої програми розвитку морально-духовного потенціалу в студентів економічного профілю; розробка самовиховних технологій ціннісно-індивідуальнісного самовпливу майбутніх фахівців, котрі б сприяли формуванню професійно-моральної культури наступників.

Література

1. Закон України „Про вищу освіту” // Журавський В. С. Вища освіта як фактор державотворення і культури в Україні. – К.: Видавничий ДІМ „Ін Юре”, 2003. – С. 264–335.
2. Кон И. С. Психология ранней юности: Кн. для учителя / И. С. Кон. – М.: Просвещение, 1989. – 252 с.
3. Кравченко І. В. Формування у підлітків моральних вчинків у позакласній роботі: автореф. дис. на здобуття наук.ступеня канд. пед. наук: 13.00.07; Ін-т проблем виховання АПН України / І. В. Кравченко. – К., 2004. – 17 с.
4. Новий тлумачний словник української мови: 42 000 слів: У 4 т. – [для студ. вищих та серед. навч. закл.]; [уклад. В. Яременко, О. Сліпушко]. – К.: Аконіт, 1999. – Т. 2. – 911 с.
5. Олексюк О. М. Проблема формування духовного потенціалу студентів / О. М. Олексюк // Практична психологія та соціальна робота. 1999. – № 2. – С. 47–48.

Надійшла до редколегії 27.02. 2008.

УДК 371

Баранюк І.

ІДЕАЛ ЛЮДИНИ У ПЕДАГОГІЧНІЙ СПАДЩИНІ В. О. СУХОМЛИНСЬКОГО

Анотація. У статті розглядаються філософські основи ідеалу людини, особливості формування цього феномену у педагогічній спадщині В. О. Сухомлинського. **Ключові слова:** ідеал людини, В. О. Сухомлинський.